

ABD-COLORADO'DA YAŞAYAN AHISKALI TÜRK TOPLULUĞUNDA EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT*

M. Yavuz ALPTEKİN**

Özet

Kafkasya'da kadim Türk yurtlarından birisi olan Ahıska bölgesi, bugün Gürcistan sınırları içerisinde bulunmakta olup, Gürcü ve Ermenilerle meskundur. Zira yüzyıllar, belki bin yıllardır bu bölgede yaşayan Ahıska Türkleri 1944'te bölgeden çıkarılmış ve çeşitli ülkelere sürgüne gönderilmişlerdir.

Bu çalışmada önce Özbekistan'a, oradan Rusya'nın Krasnodar şehrine sürülen ve nihayet buradan da Amerika'ya göç eden Ahıska Türklerinden ABD'nin Colorado bölgesinde yaşayan Ahıskalıların sosyal, kültürel ve ekonomik hayatı incelenmiştir. Bu incelemeyle vatanından topluca sürülmüş ve tekrar göç etmek zorunda kalmış bir Türk topluluğunda meydana gelen toplumsal değişimler izlenmeye çalışılmıştır. Araştırma, Colorado bölgesinde, daha çok Denver çevresinde yerleşmiş bulunan 75 hane Ahıska Türkü arasında altı ay kalınarak yapılmıştır. Araştırma kapsamında gerekli nitel ve nicel veriler etnografik gözlem ve anket yöntemiyle elde edilmiştir.

Beş, altı yıldır Colorado'da yaşayan Ahıskalı Türk topluluğunun hızla ekonomik hayata entegre olduğu gözlemlenmiş, sosyal ve kültürel anlamda ise sürecin daha zor olacağı tespit edilmiştir. Yeni kuşakta ana dilin korunması, dini inançların ve geleneksel yaşam tarzının devamı gibi konular en can alıcı konular olarak öne çıkmaktadır. Toplumsal değişimin özellikle yeni kuşaklar üzerinde, geçen zamanla doğru orantılı olarak, daha etkili olacağı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahıska Türkleri, Denver, Ekonomik Sosyal Durum, Kimlik, Kültür, Asimilasyon, Sürgün, Diaspora.

* Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından sağlanan Doktora-sonrası Yurtdışı Araştırma Bursu kapsamında, 2011 yılında ABD, Colorado-Denver'da, University of Colorado Denver, Ethnic Studies Bölümünde yapılan çalışmalara paralel olarak yapılmıştır. Çalışma verilerinin toplanmasında katkı sunan eşim Mine Alptekin'e teşekkür ederim.

**Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fak. Sosyoloji Bölümü. İletişim: m.yavuzalptekin@gmail.com

ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL LIVES OF THE TURKISH COMMUNITY OF AHISKA ORIGIN IN USA-COLORADO***

Abstract

The Ahiska region that hosts an ancient homeland for Turks in Caucasia is situated within Georgia and largely populated by Georgians and Armenians today. Ahiska Turks used to live in this region for hundreds if not thousands of years until 1944 when they were forced to leave the region for various places.

This study focuses on social, cultural and economic aspects of the Ahiska Turks currently living in Colorado, the USA. These people chose to immigrate to the USA after they were first exiled to Uzbekistan and then to the Russian city of Krasnodar. Attempts were made during this study to track social transformations that a whole society of Turks underwent after they were forced to leave their homeland and relocate somewhere else. This study was conducted in Denver, Colorado, over a period of six months with 75 households of Ahiska Turks. Any necessary qualitative as well as quantitative data were obtained through ethnographic observations and surveys.

This study reveals that the Ahiskian Turks living in Colorado for five or six years have made a quick switch to the economic life over there; however, it is estimated that it will be much more difficult to make such a switch both socially and culturally. The new generation is strongly obsessed with issues such as the preservation of the mother tongue and the permeation of religious beliefs as well as traditional way of life. It is thought that social transformation at issue will be increasingly affecting the new generation in particular as the time progresses.

Key Words: Ahiska Turks, Denver, Economic-Social Status, Identity, Culture, Assimilation, Exile, Diaspora.

*** Amerika'daki ilgili literatürde bizzat göçmenler veya mültecilere birinci kuşak değil, yabancı doğumlular anlamında "foreign borns" denmektedir. Birinci kuşak ise, bunların Amerika'da doğan çocukları için kullanılmaktadır.

GİRİŞ

Ahıska Türkleri 1944'teki toplu sürgüne kadar Ahıska'da yaşamış bir Türk topluluğudur. Ahıska şehriyse en azından 1828'e kadar yüzyıllarca ve aralıksız olarak, Anadolu'nun doğuda yer alan Erzurum, Artvin, Kars, Ardahan gibi vilayetlerinden birisi olmuştur. Bu vilayet bugün Anadolu'nun siyasi bütünlüğü içerisinde yer almamakta ve bu vilayetin insanları artık burada yaşamamaktadırlar.

Yukarıda sayılan vilayetlerden birisinin Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kaldığı ve buranın insanların yurtlarından sökülerek başka beldelelere sürülüp, oralarda yaşamaya mahkûm edildikleri bir an için hayal edilirse, Ahıska'nın ve Ahıska Türklerinin durumu daha iyi idrak edilebilir. Bir anlık faraziye den ibaret olan bu senaryo, en az Erzurum, Kars veya Ağrı, Ardahan kadar bir Anadolu şehri olan Ahıska ile ilgili olarak; halkı da en az buralarda yaşayanlar kadar Müslüman Türk olan Ahıskalılarla ilgili olarak tarihi bir gerçek olmuştur. Ahıska'nın tek farkı sınır şehirlerimiz Artvin ve Ağrı'dan 15 km daha doğuda kalmasıdır.

Türkiye'nin doğusundan batısına doğru bütün şehirleri kuş uçuşu ortalama 20-30 km kadar farklarla dizilmektedirler. Uzamın bu kadar önemli oluşu, dünyanın geçirdiği dönüşümle ilişkilidir. Büyük topraklara hükmeden imparatorluklardan, küçük bölgelere hitabeden ulus devletlere geçişte kısa mesafeler bile büyük önem kazanmıştır. Sınırın berisinde kalmakla, ötesinde kalmak arasında 20-30 km'lik coğrafi mesafenin çok ötesinde farklar ortaya çıkmıştır. Siyasi, sosyal, ekonomik, dini, mezhepsel, etnik ve nihayet kimlikle ilgili birçok fark belirlemiştir. Diğer bütün kategorilerdeki birlikteliğe rağmen, sınır farkıyla birlikte temel insani haklar bile zeminini kaybedebilmiştir. İmparatorluklardan ulus devlete geçişte dünya üzerinde böylesi birçok durum türemiştir. Aynı milletten nice topluluklar, farklı ulus kategorilerine bölünmüş ve hayatlarını çok farklı bir siyasi, sosyal, kültürel çerçevede yeniden örgütlemek zorunda kalmışlardır. Bu durum çok az bazı topluluklar için talihli sonuçlar doğurabilmişse de, çoğunluk için istek dışı kitlesel göçler ve nihayet sürgünlerle sonuçlanmıştır (Karpas 2003: 11-20).

Ahıska Türkleri, dünyanın bahsedilen dönüşümünden olumsuz etkilenen birçok Türk topluluğundan birisi olmuştur. Bu topluluk, Türk Milletinden olmuş ama Türk Ulusu'nun kapsamına girememiştir. Bir teşbihle, Ahıska Türkleri *Osmanlı'nın yetimleri* ve *Anadolu'nun üvey evlatları* olarak nitelendirilebilirler. Osmanlı sonrası ülkelerde ve Anadolu'da diğer şehirler için önemsiz ayrıntılar, Ahıska Türkleri için sonu hala gelmemiş olan ve muhtemelen yakın gelecekte de sonlanmayacak büyük siyasi ve sosyal olumsuzluklara sebep olmuştur. Dünyanın dört bir yanına dağılmış bulunan Ahıska Türkleri biraz da bu küçük farkların ürettiği büyük olumsuzluklara istinaden olanları hala kabullenememekte ve durumun şokundan üç kuşaktır kendilerini kurtaramamaktadırlar. Zihinlerinde bu durumu mantıklı bir açıklamaya kavuşturmaya çalışmakta ama başaramamaktadırlar. Zira Ahıska Türkleri bugün bir Artvin, Ardahan veya Kars ahalisi gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin eşit vatandaşları olmak ve bunun avantajını bizzat yaşayarak idrak etmek yerine; aynı kuşak içerisinde defalarca vatan değiştirmek zorunda kalan bir Türk topluluğu olmuşlardır.

Ahıska Türklerinin Kökeni ve Sürgünler

Ahıska Türkleri, daha önce Ahıska bölgesine yerleşen iki ayrı kadim Türk topluluğunun bakiyeleridirler. Bunlardan ilki Avrupalı ve Gürcü tarihçilerin tasdik ettiği üzere Kafkasya Seferinde Makedon Kralı Büyük İskender'in önüne dikilen Türk topluluğudur ki, kaynaklarda "Bun-Türkler" şeklinde kaydedilmişlerdir. Tarihçiler bu ifadenin Otokton-yerli Türkler anlamına geldiğini belirtmektedirler. İkinci grup Türk topluluğu ise, 1118-1120 yıllarında Gürcü Kralı II. David'in Selçuklulara karşı savaşmak üzere bölgeye davet ederek kuzeyden, zamanın hâkim diğer ifadesiyle Deşt-i Kıpçak'tan getirttiği 45 bin Kıpçak ailesine istinat eder. Bölgedeki Kıpçak-Türk nüfusu 70 yıl sonra Kıpçak Hakanı Sevinç öncülüğünde göç edenlerle birlikte daha da artmıştır. Bölgeye kaydedilmemiş daha başka toplu Kıpçak göçleri de yaşanmış olabilir. Bu nüfus yoğunlaşması Birinci Kıpçak Kralı Sargis'in 1267 yılında İlhanlı Hükümdarı Abaga Han'ın da desteğini alarak Ahıska, Ardahan ve Artvin'de Kıpçak Türk Beyliğini kurmasıyla sonuçlanmıştır. Bu beylik 1578 yılında Ahıska Osmanlı toprağı, Kıpçak Beyleri de Osmanlı'nın bölgedeki valileri ve bürokratları olana kadar yaşamış, Anadolu'nun en uzun ömürlü Türk Beyliği olmuştur (Zeyrek 2001: 6-40, 2006: 9-35).

Bu tarihten itibaren Ahıska ilk kez Osmanlı idaresinden çıktığı 1828 tarihine kadar 250 yıl boyunca aralıksız “Osmanlı yurdu” ve Ahıska Kıpçakları da “Osmanlı Türkleri” olmuşlardır. Her bakımdan Osmanlı ve Anadolu ile bütünleşmişlerdir. Bu tarihten, Ahıska'nın kesin olarak Osmanlı idaresinden koptuğu 1921 tarihine kadar geçen 97 yıllık dönem kopuş sürecidir. Bu bir asırlık kopuş sürecinde Ahıska dönem dönem Rusya ile Osmanlı Devleti arasında gidip gelmiştir. Fakat kültürel olarak, 1944 sürgününe, yani 1828’de boşaltılan Ahıska merkezden sonra, köylerinin de zoraki sürgüne tabi tutulmasına kadar, Ahıska, evlilikler dâhil Ardahan, Artvin ve Kars gibi Anadolu'nun bir parçası olmaya devam etmiştir. Ne zaman ki, Stalin'in emriyle Ahıska son neferine kadar Türklerden arındırıldıysa, işte o zamandan itibaren Ahıska Türlerinden bahsetmenin diğer anlamı, Ahıska dışında uzak topraklardan bahsetmeye dönüşmüştür. Önce Orta Asya (Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan), ardından Özbekistan'dakiler için Rusya'nın çeşitli bölgeleri, özellikle Krasnodar şehri, en nihayet Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gündeme gelmiştir.

Araştırmanın Kapsamı

Bugün Dünya üzerinde yaşayan Ahıskalıların toplam nüfusu 600 bin olarak tahmin edilmektedir. Bu nüfusun 8 ayrı ülkeye dağıldığı bilinmektedir. Ahıska Türklerinin en fazla nüfusla buldukları ülkeler sırasıyla Türkiye (190 bin), Kazakistan (170 bin) ve Rusya Federasyonu (85 bin)'dur. Ahıska Türklerinin daha küçük topluluklar halinde yaşadıkları diğer ülkeler ise: Azerbaycan (50 bin), Kırgızistan (45 bin), Özbekistan (25 bin), Ukrayna (15 bin) ve ABD (12 bin)'dir (Seferov ve Akış 2008: 401-406). Dolayısıyla bu kadar büyük ve dağınık bir nüfusun tamamını her hangi bir sosyolojik yöntemle olsun çalışmanın mümkün olmadığı ortadadır. Diğer taraftan Türkiye, Orta Asya ve Rusya coğrafyasındaki Ahıska Türkleri ile ilgili yetersiz de olsa bazı çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır. Buna karşın, bir mülteci programı kapsamında 2004 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmeye başlayan ve bugün bu ülkedeki nüfusları 12 bini bulan Ahıska Türkleriyle ilgili yapılmış çok az akademik çalışma bulunmaktadır (Kolukırık 2011: 167-190; Aktaş ve Buntürk 2007:129-142). Bu nedenle bu çalışmada, hem Ahıska Türklerinin yaşadığı bölgelerden biri ile araştırmayı sınırlandırma adına hem de bu sınırlı alanı ABD'den seçme adına, Colorado'da yaşayan Ahıska Türkleri konu alınmıştır.

Araştırmada İzlenen Metodoloji

Araştırmanın evreni Denver'da yaşayan 75 hanelik Ahıskalı Türk topluluğu ile sınırlıdır. 2011 yılı içerisinde 7.5 ay kaldığımız Colorado-Denver'da, 6 ay Ahıska Türkleriyle iç içe olma imkânı bulunmuştur. Bu süre içerisinde her haftanın en az bir iki günü Ahıskalılarla görüşme fırsatı yakalanmıştır. Ahıska Türkleri bir yandan kırsal topluluk, diğer yandan sürgün topluluğu olmanın birer sonucu olarak geleneksel kültürlerini muntazaman korumaktadırlar. Bu kültürel durumun bir gereği olarak her hafta Cuma günleri çoğunluğu camiye devam etmekte ve burada bir araya gelmektedirler (Turner 1994). Dolayısıyla Cuma günleri topluca görüşmek, konuşmak, mülakat yapmak imkânı bulunabilmiştir. Bu beraberliklerde hem tanışıklığımız gelişmiş, karşılıklı güven oluşturulmaya çalışılmış hem de samimi sohbet ortamında çok detaylı bilgiler edinme fırsatı doğmuştur. Diğer yandan, Ahıskalıların düğünlerine üç kez, pikniklerine ise bir kez katılım gerçekleştirilmiştir. Bu birliktelikler, Ahıskalıların bir arada bulunduğu en toplu birliktelikler olarak ayrı bir öneme sahip olmuştur.

Bir başka görüşme zaman dilimi Ramazan ayında gerçekleşmiştir. Ramazan ayında hemen her gün Ahıska Türklerinden birileri iftar yemeği vermektedir. Bu iftarların bir kaçına katılmak suretiyle, Ahıska Türklerinde dinin nasıl kültürleştirildiği gözlemlenmiştir. Bu toplantılara en az 30-40 Ahıskalı aileden, çoğunlukla birer kişilik katılım gerçekleşmiş ve etkinlik evin garajında ve bahçesinde yapılmıştır. Ahıskalıların özellikle orta yaş üzeri ve yaşlı kesimi yukarıda bahsedilen geleneksel, muhafazakâr, dindar dokunun canlılığı nedeniyle gerek sohbet etmek, gerek teravih kılmak niyetiyle Ramazan akşamları bir araya gelmektedirler. Bu bir araya gelişler fırsat bilinerek, kendileriyle görüşmek ve konuşmak üzere onlara iştirak edilmiştir. Buralarda da son derece samimi ortamlar oluşmuş ve detaylı gözlem yapma imkânı bulunmuştur. Son olarak aile ziyaretleri ve işyeri ziyaretleri şeklinde birçok kez Ahıska Türkleriyle görüşme ve konuşma imkânı oluşturulmuştur. ^{1*}

Bütün bu gözlem, görüşme ve mülakatlarımızı somutlaştırmak üzere birisi 1944 sürgününü yaşamış Adigön'ün Bolacur Köyünden B.T. olmak üzere, beş Ahıskalıyla derinlemesine mülakat yapılmış ve 12 Ahıskalı aileye 55 soruluk anket uygulanmıştır. Anketler aile hakkında eksiksiz bilgi verebilecek aile reisi konumundaki bireylerle yapılmıştır. Bu tür faaliyetlerin

çeşitli olumsuz yansımalarını yaşamış Ahıskalıları, anketi uygulamaya ikna etmenin hiç de kolay olmadığı belirtilmelidir. Ankette soru formları demografik, ekonomik, kültürel, sosyal durumlarla iş ve mesleki konuların yanı sıra eğitim, kimlik ve entegrasyon konularına odaklanmış, gelecekle ilgili eğilimleri de belirlenmeye çalışılmıştır. Soruların hemen hepsinde açık uçlu bir cevap seçeneği de sunulmuştur. Bununla beraber, eğilim ekseriyetle, soruları kapalı uçlu seçeneklerle cevaplama yönünde tezahür etmiştir.

Dolayısıyla bu çalışmada Etnografik gözlem ve derinlemesine mülakatın yanı sıra ankete de yer verilerek, sırasıyla hem nitel hem de nicel araştırma tekniği entegre bir şekilde takip edilmiştir. Her ne kadar rakamsal somut verileri anket sağlasa da, sadece anket çalışmasının yanıltıcı olabileceği düşünüldüğünden, altı ayda elde edilen etnografik bilgileri uygun bir şekilde çalışmanın bulgularına dâhil etmenin doğru olacağı kanaati gelişmiştir. Araştırma konusuna yabancı kalmamak için Denver'daki Ahıskalı toplulukla iç içe bulunulmuş fakat etnografik gözlem ve mülakatlar esnasında M. Weber'in Verstehende (Yorumlayıcı anlama) metodu kapsamında gündeme getirdiği, *kendini araştırma konusuyla özdeşleştirme* tehlikesine karşı azami dikkat sergilenmiştir (Bozkurt 2006: 80).

Kavramsal Çerçeve: Göç, Sürgün, İltica, Diaspora

Ahıska Türklerinin yaşadıkları yerlerden ayrılarak, başka yerler ve ülkelerde yaşamaya başlamaları yüzeysel bir bakışla göç, sürgün, iltica ve diaspora kavramları ile açıklanabilecek gibi görünmektedir. Bu görüntünün esasta ne kadar doğru olduğu bu kavramların tek tek incelenmesi sonucunda ortaya çıkabilecektir.

Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük*'ünde "göç" (2005: 769) sözcüğü şöyle açıklanmaktadır: "Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret". Kemal Karpat (2003: 3) ise "göç" sözcüğünü: "Asıl yerinden, ulaşılmak istenilen yere hareket" şeklinde açıklamaktadır. Bu tanımlarda inisiyatif alma, istek ve irade kullanma söz konusudur. Bu durumda göç, kişi, grup veya bir topluluğun kendi iradesiyle, asıl bulunduğu yerden başka bir yere hareket etmesi olmaktadır.

Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük*'ünde "Sürgün" (2005: 1831) sözcüğü şöyle açıklanmaktadır: "Ceza olarak belli bir yerin dışında veya belli bir yerde oturtulan kimse. Sürülme işi. Nefiy". Dolayısıyla sürgün, bir kişi, grup veya topluluk için zorla yerinden, yurdundan çıkarılma ve bununla da kalınmayıp, en azından belli bir müddet için, belli bir yerde oturmaya mecbur bırakılma anlamına gelmektedir.

Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük*'ünde "İltica" (2005: 959) sözcüğü ise: "sığınma" şeklinde tek bir kelimeyle açıklanmaktadır. "Mülteci" ise, paralel bir biçimde "sığınmacı" olarak karşılık bulmaktadır. Bu tanımda mülteci bir topluluk için çeşitli siyasi, sosyal ve ekonomik şartların sevkıyla göç etmek zorunda kalma söz konusudur. Fakat kabaca göç zamanı ve göç edilecek yer tam manasıyla topluluğun kendi iradesine bağlı olmaktadır.

Aynı sözlükte "diaspora" (2005: 520) kavramı ise: Herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer" veya "Herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu, kopuntu" şeklinde açıklanmaktadır. Karpat (2003: 5) ise, "diaspora"nın eski Helence'de "dağılma" anlamına geldiğini ve bu kavramın ana özelliğinin, anayurt dışına sürülmüş topluluğun tekrar anayurduna dönme fikri olduğunu söylemektedir. Günümüzde dünya üzerindeki diaspora topluluklarının önemli bir kısmı, geri dönmekten çok, geride kalan haklarını almanın davasını gütmektedirler. Bu durum göz önüne alındığında "diaspora"nın, daha bütünlüklü bir şekilde, anayurdundan çıkarıldıktan sonra gittiği ülkede geri dönme veya geride kalan haklarını elde etme mücadelesi veren topluluk şeklinde tanımlanması mümkündür.

Bu durumda Amerika'ya göç eden Ahıskalıların hangi kavram veya kavramlar kategorisinde değerlendirilmesi gerektiği konusu kısaca izaha muhtaçtır. Anlamları sunulan kavramlar çerçevesinde Ahıskalıların 1944'te Ahıska'dan Orta Asya'ya hareketinin "göç" kavramıyla değerlendirilemeyeceği ve bir sürgün olduğu açıktır. Zira burada gayri ihtiyari bir yer değiştirme, bunun için zor ve şiddet kullanma, nihayet gidilecek yeri belirleme ve burada kalınacak sürenin hariçten belirlenmesi söz konusudur. Ahıskalıların 1989'da Özbekistan'dan Krasnodar'a gitmesi de yine bu kapsamda değerlendirilmelidir. Bununla beraber, üçüncü yer değişikliği olan ve 2005

yılında Krasnodar'dan Amerika'ya gerçekleşen yer değişikliğinin ne sürgün ne de göç kavramlarıyla açıklanması mümkündür. Bu hadise siyasi, sosyal ve hukuki boyutlarıyla açık bir şekilde iltica, bu kapsamdaki Ahıskalılar da mültecidirler. Son olarak, Amerika'daki Ahıskalılar, bütün diğer anayurdundan koparılan topluluklar gibi potansiyel bir diaspora topluluğunu temsil ederler. Ahıska'ya geri dönmek istemeseler de, Gürcistan'dan orada kalan haklarının iadesini talep etmektedirler. Bu fiili talebin dernekleşme sonucu siyasi talep haline gelmesi ve ardından çeşitli başvurularla hukuki boyuta taşınması Ahıska diasporasının tesisi anlamına gelecektir. Gözlemlenebildiği kadarıyla, süreç bu yöndedir. Dolayısıyla Amerika'daki Ahıskalılar için göç değil, sürgün, iltica ve diaspora kavramları açıklayıcı kavramlardır. Sürgün yakın geçmişi açıklamakta, iltica bugünü ifade etmekte ve diaspora muhtemel geleceğe işaret etmektedir.

ABD'ye Göçün Sebepleri

Özbekistan'dan Krasnodar'a nakledilen Ahıska Türklerinin ilk üç bin kişisine kimlik ve resmi oturma hakkı verilirken; geri kalan büyük kısmına bu hak tanınmamıştır (Zeyrek 2006: 161). Bu sebeple Ahıska Türklerinin kahir ekseriyeti Krasnodar'da geçen 15 sene süresince çocuklarına düzenli bir eğitim imkânı sunamamış, emlak satın alamamış, oy kullanamamış, kazandığı hiçbir malın gerçek maliki olamamış, nihayet adeta “kaçak ve kanunsuz” bir hayat yaşamışlardır. Bu durumun onların hayatını ne derece çekilmez kılabileceği takdir edilecektir. Uzun zaman Türkiye'den bir çözüm beklenmiş, 1992 yılında yasal bir düzenleme yapılmış, fakat bu düzenleme hayata istenen ölçüde geçirilememiştir. Ahıska Türkleri son çare olarak durumlarını Amerika'nın Rusya'daki makamlarına iletmişler ve Amerika, Krasnodar'dan 25 bin kadar Ahıskalıyı mülteci statüsünde kabul edeceğini beyan etmiştir. 2005 yılında başlayan programa ancak 12 bin 500 kadar Ahıska Türkü iştirak edebilmiştir. Zira geriye kalan kısmın pasaport çıkarmak için gerekli harcı yatıramadığı bilinmektedir. Bununla beraber, Amerika'ya gidişe kendi içlerinden de muhalefet çıkmıştır. Dolayısıyla maddi imkânı görece olarak yerinde olanlar ve Amerika'ya gitmek isteyenler bu programa başvurmuşlardır.

Araştırma sürecinde Colorado-Denver'deki Ahıskalılara Amerika'yı onlara cazip kılan öncelikli sebepler sorulmuştur. Ankete katılanların % 36'lık

büyük bölümü sadece “Göçmenlere vatandaşlık veya resmi oturum hakkı vermesi” seçeneğini cevaplamıştır. Bu seçeneğin işaretlenmesi, Krasnodar'daki “kaçak, kanunsuz” durumun ne denli büyük bir sorun olarak görüldüğünü de ortaya koymaktadır. Diğer katılımcılar seçenekler arasında sıralama yapmayı uygun bulmuşlar ve % 18'lik bölüm sıralamasının başına yine bu seçeneği koymuştur. Bu grupta ikinci seçenek “İnsana ve İnsani değerlere saygı göstermesi”, üçüncü seçenek “Farklı kültür ve kimlikten toplumlara kendi içinde yaşama hakkı tanınması”, dördüncü seçenek “Özgür ortamı” ve son olarak “Ekonomik gelişmişliği” şeklinde tezahür etmiştir. İkinci büyük grubun sıralı cevabının başına ilkinde olduğu gibi “Göçmenlere vatandaşlık veya resmi oturum hakkı vermesi” seçeneğini koyması manidardır. Ayrıca “Ekonomik gelişmişlik” seçeneğini sona koymaları da son derece dikkat çekicidir. Anketin ortaya koyduğu bu eğilim, bütün imkânsızlıklara rağmen Ahıska Türklerinin ekonomik kazanç değil, özgürlük ve insan olma onurunu hissetme peşinde olduklarını göstermektedir. Üçüncü büyük grup olan % 10'luk dilim sıralı cevabının başına öncelikler gibi aynı seçeneği koymuştur. Geriye kalan % 9'luk (toplamda % 36'lık bölümü oluşturan) dört gruptan ikisi sıralı cevabının başına yine aynı seçeneği yerleştirirken; diğerleri sırasıyla “Özgür ortamı” ve “Farklı kültür ve kimlikten toplumlara kendi içinde yaşama hakkı tanınması” seçeneklerini koymuşlardır. Bütün bu cevapların anlamı, Ahıska Türklerinin Krasnodar'dan Amerika'ya her şeye rağmen kıtlıktan kurtulmak için değil, özgürlüğe ve insan olma onuruna kavuşmak için gittikleri şeklindedir.

Demografik ve Ekonomik Yapı

Amerika'ya göç eden yaklaşık 12.500 Ahıskalı Türk nüfus, ortalama 100-200 hanelik gruplar halinde ülkenin 26 eyaletinde 60 kadar şehre iskân edilmişlerdir. Amerika'daki Ahıskalı nüfus bir mülteci programı kapsamında gelişigüzel dağıtıldığı ve henüz yerleşme aşamasında bulunduğu için son derece hareketli bir nüfustur. İlk bir iki yıldan sonra her aile kendi akrabalarının bulunduğu yerler arasından ev fiyatlarının düşük olduğu ve kendilerine uygun iş piyasasının bulunduğu şehirlere göç etmişlerdir. Özellikle eyaletler arası nakliye işinde çalışanlar ağırlıkla bu eğilim içerisindeyler. Bu grubun hayatı zaten araç içinde seyyal bir haldedir. Eyaletin ekonomisiyle kayıtlı değillerdir. Onlar için önemli olan ev ücretinin düşük olmasıdır. Mesela Colorado'ya ilk yerleştirdiklerinde 130 aile olan

Ahıskalıların yarısından fazlası tekrar başka eyalet ve şehirlere göç etmişlerdir. Buraya da başka şehirlerden gelenler olmuş ve bugün itibariyle nüfus 75 hanede sabitlenmiş gibidir. Başka bir örnek Utah eyaletidir. Buraya ilk yerleştirilen kafiye 80 hane iken; bugün bu rakam 35'e düşmüştür. Buna karşılık Dayton merkezli Ohio eyaletine 150-200 hane civarı bir Ahıskalı grup yerleştirilmişken; daha sonra bu rakam 300'ü aşabilmiştir. Nüfus çeken belli başlı iki eyalet daha vardır. Bunlardan biri Arizona, diğeri Pensilvanya'dır.

Colorado'da yaşayan Ahıska Türklerinin büyük çoğunluğu başkent Denver'da, çok az bir grubu da Colorado'nun kenar şehirlerinde yaşamaktadır. Buraya gelen Ahıskalıların ekseriyeti Ahıska'nın altı kasabasından en kuzey-batıda yer alan Adigön menşelidirler. Colorado'daki Ahıska Türklerinin büyük kısmı 6, bir kısmı 7 ve küçük bir grubu da 5 yıldır Amerika'da ikamet etmektedirler. Bu bilgiden anlaşıldığı üzere, Amerika'ya geliş süreci üç yıla yayılmıştır.

Denver Ahıskalı Türk topluluğunda aileler ortalama 5.16 kişilik birleşik ve büyük ailedir. Anket uygulamasına katılım gösteren ailelerden en büyüğünün 7, en küçüğünün de 3 kişilik olduğu görülmüştür. Geleneksel aile yapısının devamına bağlı olarak, hemen her ailede en az bir evli erkek evlat anne babasıyla birlikte yaşamakta ve aynı evi paylaşmaktadır. Geleneksel korumacılık gibi görünen bu durumun ekonomik sebepleri de vardır. Özellikle Amerika'ya henüz göç etmiş bir mülteci aile için baba-oğul iki, bazen üç ailenin bir arada ikamet etmesi hayat maliyetlerini iki, üç kat azaltabilmekte ve bu yönüyle son derece cazip bir formül olmaktadır. Araştırmalarımızda Ahıska Türklerinin % 58'inin kendi evinde oturduğu ve bir ev satın almayı kendine bu yolla mümkün kıldığı tespit edilmiştir. Henüz 5-6 yıldır Amerika'da yaşayan bir ailenin ev sahibi olması son derece başarılı bir ekonomik gelişmeye işaret etmektedir. Ahıskalılar için bu başarı, diğer faktörlerin yanı sıra kırsal dayanışma ve büyük aile tipi yaşama tarzının Amerika'da şehre taşınmasıyla mümkün olmuştur.

Denver'da yaşayan Ahıska Türklerinden hepsinin bu eyalette en az bir akrabası bulunmaktadır. Açıkçası Ahıska Türkleri 1944 sürgününden sonra, gittikleri her yerde kapalı toplum tutumu içerisinde olmuşlar ve genellikle iç evlilik yapmışlardır. Bu nedenle hemen hepsinin, hısımlık yoluyla

da olsa, bir diğerinin akrabası olduğu tespit edilmiştir. Sürgün ve göçler Ahıska Türklerini, daha geniş bir toplumun Ahıska'daki üyeleri olmaksızın, *Ahıskalı Türk topluluğuna* dönüştürmüştür. Bir bakıma sürgün öncesi kimlik yatay coğrafya tikel iken; sürgün sonrası coğrafya yatay ve kimlik tikel olmuştur.

Denver'daki Ahıskalılarının hepsi yürüme mesafesinde en az bir Ahıskalı komşuya sahiptir ve bunlarla her gün görüşmektedirler. Komşuluğun önemli bir yer tuttuğu kültürümüzde bu durum iyi bir imkân olarak değerlendirilebilir. Kolektif kimlik ve kültürün devam ettirilmesi adına da bu durum iyiye işarettir. Bununla beraber Ahıskalılar, hepsinin aynı mahallede (ethnic enclave) yaşaması gibi ideal bir durumdan uzaktırlar. İlk başta farklı bölgelere yerleştirilmeleri temel sebep olup, diğer Ahıskalılara yakın bir yerde ev satın almak isteyen Ahıskalılar için o bölgede satılık bir ev bulma imkânının azlığı bu parçalanmışlığın her yerde olduğu gibi Denver'da da uzayıp gitmesine sebep olmaktadır. Oysa Amerika'da toplumsal kimliğini üç kuşaktan fazla devam ettirebilmiş göçmenler sadece etnik mahalle oluşturabilmiş göçmenlerdir. Başta Yahudiler olmak üzere, Almanlar, İrlandalılar, İtalyanlar, Slavlar ve son olarak Çinliler'den bunu başarabilen küçük gruplar ancak bu yolla Amerika'nın büyük ergime kazanında kaybolmamış ve kendileri olarak kalabilmişlerdir (Dinnerstein ve Reimmers 1999: 177).

Araştırmalarımızda, çoğunun kökeni Adigön'ün Bolacur ve Çeçla köylerine dayanan Denver'daki Ahıskalılarının hiç birisinin ata vatan Ahıska'da akrabasının olmadığı anlaşılmıştır. Buradan da anlaşıldığı gibi 1944 sürgünü tam bir *etnik arındırma* işlevi görmüştür. Bu coğrafya geride tek bir kişi kalmayacak şekilde Ahıska Türklerinden arındırılmıştır. Buna karşılık Denver'daki Ahıskalılarının Türkiye, Özbekistan ve Rusya'da akrabaları bulunduğu anlaşılmıştır. Anket uygulanan 12 ailenin Türkiye'de 52, Rusya'da 218 ve Özbekistan'da 170 hane akrabasının bulunduğu tespit edilmiştir. Denver'daki 75 hanelik Ahıska Türk topluluğu göz önüne alındığında, bu üç ülkede yüzlerce hane akraba topluluğun yaşadığı düşünülebilir. Bu akrabalarla görüşme, kahir ekseriyetle sadece Amerika'dakilerin gidip gelmesiyle ve telefon açmasıyla mümkün olmaktadır. Mesafe uzak olduğu için Amerika dışındaki akrabaların Denver'a gelerek onları ziyaret etmesi şimdiye kadar mümkün olmamıştır. Dolayısıyla akrabalık bağları-

nın devamlılığı Amerika'dakilerin inisiyatifine kalmıştır. Bu anlamda karşılıklılık sona ermiştir ki, olumsuz bir durum olarak düşünülebilir.

Denver'daki Ahıskalı Türklerin gelir durumlarıyla ilgili genel rakamsal bir bilgi vermek de faydalı olacaktır. Ahıskalılar küçük bir topluluk olmakla beraber gelir durumu mevcut sosyal farklılaşmanın ve sosyal saygınlığın ötesinde bir çeşitlilik gösterebilmektedir. Ahıskalılar gelir durumunu mahrem bir konu olarak gördüklerinden, bu hususla ilgili bilgiler anket sorularıyla değil, birçok kez teyit edilen derinlemesine mülakatlarla alınabilmiştir. Meslek ve iş kolu grubu bakımından gelir grupları kabaca beş kategoride düşünülebilir. En düşük gelire sahip olanlar, aylık 600 dolar özürlü maaşı alanlardır. Bu ailelerin sayısı az olup, ilave bir kişinin çalışmasıyla aile giderleri karşılanabilmektedir. 600 dolar yaşlılık maaşı (Social Security Income) alan 65 yaş-üstü Ahıskalılar da bu kapsamda düşünülebilir. İkinci kategoride saati 10 ila 12 dolardan, haftalık 40 saat çalışan ve aylığını ortalama 1600 dolara getiren aileler bulunmaktadır. Bu gelir düzeyinde bulunanlar için iki kişinin çalışması ailenin giderlerini karşılayabilmektedir. Üçüncü kategoride başkasına ait tır aracında şoförlük yapan ve aylık ortalama 4 bin dolar kazananlar bulunmaktadır. Dördüncü kategoride ise oto tamiri yapan ve aylık 7-9 bin dolar kazananlar yer almaktadır. Beşinci kategoridekiler kendilerine ait tır araçlarıyla nakliye yapanlar olup, bunlar iş grupları içerisinde gelir bakımından piramidin tepesinde yer alanları temsil etmektedirler. Bu iş kolunda çalışanlar aylık ortalama 8-10 bin dolar kazanabilmektedirler. Bunların dışında meslek grubu oluşturmayan ve en azından şimdilik tek bir örneği bulunan pizza üretimi gibi kendi işyerinde kendi işini yapan aileler bulunmaktadır. Bunların aylık ortalama geliri ilk birkaç yıllık tutunma sürecinden sonra 8-10 bin doları geçebilmektedir.

Ahıskalı ailelerin Rusya'daki 100 ila 1000 dolar olan ortalama aylık gelirleri düşünüldüğünde, bu rakamların son derece yüksek olduğu anlaşılacaktır. Ahıska Türkleri Rusya'daki kırsal çalışma kültürlerini Amerika'da şehre taşıdıkları için ailece çalışmakta ve birden çok kişinin gelir getirmesi sağlanmaktadır. Önceki hayata benzer şekilde gelir, hane reisinde toplanmakta ve tutumlu, kontrollü bir şekilde harcanmaktadır. Böyle olunca ekonomik toparlanma hız kazanmaktadır. Mesela en düşük gelir düzeyine mensup bir aileden iki kişinin çalışması halinde eve aylık ortalama 3200 dolar girmekte ve bunun yarısı kadarı artırılabilir. Bunun diğer an-

lamı, bu ailelerin iki üç sene içerisinde ev satın alabilecek peşin ücreti biriktirebileceği şeklindedir. Üçüncü bir kişinin çalışması veya aylık ortalama gelirin daha yüksek olması halinde bu süre daha da kısalabilmektedir. Nitekim araştırma sürecinde Ahıskalıların yarısının ev sahibi olduğu, ev sahibi olmayanlardan önemli bir kısmının da gerekli meblağı biriktirdiği ve uygun ev aradığı anlaşılmıştır.

Son olarak Ahıska Türklerinin cemaat-içi sosyal örgütlenmesinden de bahsetmek faydalı olacaktır. Ahıskalılarda toplumsal dayanışma ve örgütlenme, E. Durkheim'in kavramsallaştırmasıyla, mekanik dayanışmaya ve F. Tonnies'in ifadesiyle, cemaat tipi örgütlenmeye dayanır. Birincil ilişkilerin ön planda olduğu benzerlikler dayanışması geçerlidir (Turner 1994). Buna uygun olarak, her eyaletteki Ahıskalı Türk topluluğunda biri dini ve diğeri siyasi olmak üzere gayri resmi iki lider vardır. *Dini lider*, daha etkindir ve liderin ismini takip eden "eke" sıfatıyla nitelendirilir. Eke, eski Türkçede büyük kardeş veya büyük, olgun kişi anlamında kullanılır. Colorado'daki Ahıska Türklerinin de biri dini, diğeri siyasi olmak üzere topluluğun çoğunluğu tarafından benimsenmiş iki lideri mevcuttur. Dini lider, yeri ve zamanı geldikçe hayır dua okuyan, dini konularda kendisine soru sorulan ve sözü dinlenen kişidir. *Siyasi liderse*, daha çok seküler konularda toplumsal örgütlenmeyi organize eder.

Eğitim ve Kültürel Durum

Anket sonuçları bağlamında görüşülenlerin % 75'inin okur-yazar; % 25'inin okur-yazar olmadığı görülmüştür. Daha detaylı incelendiğinde % 38'inin ilköğretim, % 53'ünün lise ve % 9'unun da yüksek okul veya üniversite mezunu olduğu anlaşılmıştır. Okuma-yazma bilmeyenlerin oranının yüksekliği dışında diğer oranlar gayet iyi görülebilir. Ahıska Türkleri Sovyet dönemi Özbekistan'ında ve diğer yerlerde ya Rusça bilmedikleri için, ya ikametleri veya nüfus kâğıtları olmadığı için ya da kendilerini Türk kimliği dışında bir kimlikle tanımlamayı reddettikleri için bir insan hakkı olan eğitim imkânından mahrum bırakılmışlardır. Buna rağmen çeşitli yollar deneyerek hem çiraklık ve benzeri işlerde çalışıp hem de tahsil yapmayı başarmışlardır. Böylesi zor şartlarda böylesi bir yüksek eğitim profili oluşturmak ancak göçmen bir toplumun dinamizmiyle açıklanabilir. Benzer şekilde araştırmalarımız Denver'daki Ahıskalıların % 59'unun

kendi işini görebilecek düzeyde olsun İngilizce konuşmadığını ortaya koymuştur. Oranın yüksekliği ilk kuşak göçmenler için normal görülebilse de, bu durumun Ahıska Türkleri için büyük zorluklar ürettiğini tahmin etmek güç değildir. Ekonomik fırsatları takip etme ve sosyal, kültürel hayata katılma bu nedenle zorlaşmaktadır. Aynı şekilde hepsinin Amerika'da doğan veya burada büyüyen çocukları vardır ve okul çağındaki çocuklarda İngilizce konuşabilme oranı % 100'dür. Bu çağıdaki çocuklardan Türkçeyi hem anlayıp hem de konuşabilenlerin oranı ise % 83'tür. Yüzde 17'si ise, Türkçeyi anlamakta fakat zor konuşabilmektedir. Okul çağındaki çocukların % 20'si Türkçeyi okuyup-yazabiliyorken; % 40'ı okuyor ama yazamıyor ve geriye kalan % 40'ı ise, hem okuyamıyor hem de yazamıyor durumdadır. Ahıska Türkleriyle yapılan mülakatlarda ve gündelik konuşmalarda, çocuklarının Türkçe bilmesiyle gurur duydukları tespit edilmiştir. Ne var ki, bu gurur duyma daha çok bir temenninin işaretidir. Gerçekte çocuklar Türkçe konuşabilmekle beraber, çoğunluğu Türkçe okuyup yazamamakta ve daha da ilgi çekici olanı, aile ortamı dışında kendi aralarında İngilizce konuşmayı tercih etmektedirler. Birçok kez Ahıska Türklerinin çocuklarını hane dışında ve aile ortamından uzakta gözlemeleme imkânı bulunmuş ve hiç birinde Türkçenin baskın olarak konuşulduğuna şahit olunmamıştır. Bu durumun, ikinci kuşaktan itibaren, kimlik ve kültürün devamı adına, önemli bir olumsuzluk oluşturduğu belirtilmelidir.

Amerika'daki Ahıska Türklerinin ev içinde % 92 oranında sadece Türkçe ile iletişim kurmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Burada bir tercih vardır, zira Ahıska Türkleri Türkçe kadar, Özbekçe ve Rusça da bilmektedirler. Yüzde 8'lik kısım ise evde kullandığı iletişim dilini en çoktan en aza doğru Türkçe, Rusça, İngilizce şeklinde sıralayarak ifade etmiştir. Evde konuşulan dilin Türkçe olması son derece önemlidir. Zira Amerika'da asimilasyonun bir kriteri de evde İngilizce konuşmadır (Thernstorm 2004: 52-53). Dolayısıyla Ahıskalıların bugün itibarıyla asimilasyondan uzak oldukları ve kendi kültür kodlarını devam ettirdikleri söylenmelidir. Bununla beraber, "foreign borns" olarak nitelendirilen ilk kuşak göçmenler genellikle kendi dillerini konuşmaya devam etmektedirler. Belirleyici olan ise, ikinci ve üçüncü kuşaktır.

Ahıska Türkleri'nin medyayı hangi dilde takip ettiği de önemli konulardan biridir. Bu nedenle kendilerine evde televizyonun hangi dilde izlen-

diği sorulmuştur. Alınan cevaplara göre ortalama olarak % 9'luk bir grup daha çok İngilizce kanalları, % 54'lük büyük bir grup Türkçe kanalları, % 10'luk bir grup her ikisini de aynı oranda izlediğini ve % 27'lik bir grup da Rusça televizyonları takip ettiğini beyan etmiştir. Takip edilen televizyon kanallarının daha çok Türkçe olması toplumun kimliğini canlı tutma ve devam ettirme adına olumlu görülebilir. Bu kapsamda katılımcılara yazılı veya online olarak Türkçe bir dergi veya gazete takip edip etmediği sorulmuştur. Alınan cevaplar % 8'inin bu takibi online olarak haftada birkaç gün yaptığını, buna karşın % 92'sinin hiçbir şekilde Türkçe yayın takip etmediğini ortaya koymuştur. Burada daha çok eğitim düzeyi ve güncel ilgililerle ilişkili bir sonuç bulunmaktadır. Ahıska Türkleri Türkiye ve dünyayla ilgili haberleri daha çok televizyondan almakta olup, ilave olarak internet haberlerini okuma veya bilimsel bir dergi, magazin takip etme gereği duymamaktadırlar. Bununla beraber, Türkiye'deki güncel olayları büyük bir merak ve alaka ile takip etmekte ve buna isteklidirler. Bu merakın da yine yabancı ülkede doğan ve zor zamanları yaşayan ilk kuşakla sınırlı kalacağı belli fakat iki ve üçüncü kuşağa ne derece yansıtacağı ise, toplumun Amerikan toplumuna sosyal entegrasyon düzeyine bağlı olacaktır.

Ahıskalıların evlerinde baskın bir şekilde geleneksel yemekleri pişirmeyi ve yemeyi tercih ettikleri anlaşılmıştır. Ahıska yemekleri daha çok hamur işi, etli ve bol yağlıdır. Buna bağlı olarak özellikle orta yaş üstü kadınlarda sağlıksız beslenmenin sonucu olan bir obezite göze çarpabilmektedir. Benzer şekilde giyimde geleneksel tarzı devam ettirmek isterler de bunun için fazla alternatiflerinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle % 36'sı geleneksel giyim tarzını gözettiğini, % 28'i gözetmediğini ve % 36'sı da bunun kendisi için çok önemli olmadığını belirtmiştir. Cemaat içi ve dışı sosyalleşme boyutunu ölçebilme adına katılımcılara Amerikalı bir komşusuyla ailece ne sıklıkta görüştüğü sorulmuştur. Yüzde 11'i senede birkaç kez görüşürken; % 89'u hiç görüşmediğini belirtmiştir. Görüşülen kişilerin de Amerika'ya ilk gidişte her aileye tahsis edilen ve adına "sponsor family" denen rehber aileler olduğu derinlemesine mülakatlarda anlaşılmıştır. Bunun dışında Amerikalı komşularla görüşme söz konusu değildir. Cemaat-dışı sosyalleşmenin düşüklüğü büyük oranda dil engeline bağlanabilir. Zira Ahıskalılar, Amerikalı komşularına sevgi ve saygı hisleriyle doludurlar. Buna karşın cemaat içinde sosyalleşme yüksektir. Katılımcılara, Ahıska Türklerinin 'toy' dedikleri düğün, cenaze ve diğer özel toplantılarına

ne sıklıkta katıldıkları sorulmuş ve % 19'u hepsine, % 81'i de mümkün oldukça hepsine katıldığını beyan etmiştir. Düğünlerde ve Ramazan iftarlarında bu katılımın yüksekliğini gözlemlene imkânı olmuştur. Gerçekten de bu toplantılara özellikle düğünlere Denver'daki bütün Ahıskalı ailelerden katılım olduğu ve Türkiye Türklerinden de kısmi bir katılımı düğün salonunun komple dolduğu müşahade edilmiştir.

Meslekler, Çalışma Hayatı ve İş Tatmini

Ahıska Türkleri köken itibariyle 1944 yılına dek Ahıska'nın 200 kadar köyünde yüzyıllarca yaşamış geleneksel tarım toplumdurlar. Sürüldükleri bölgelerde de yine çoğunlukla bağ, bahçecilik ve tarımla uğraşmışlardır. Amerika'ya giden Ahıska Türkleri şehirlere yerleştirildikleri için, mecburen tarım-dışı sektörlerle yönelmişlerdir. Bu durum ciddi bir iş sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle uygulanan ankette iş ve meslek durumları da ayrıntılı olarak sorulmuştur.

Yapılan araştırmada Ahıska Türklerinin % 75'inin düzenli bir işte çalıştığı ve % 25'inin de düzenli bir işe sahip olmadığı anlaşılmıştır. Bu oran, bir göçmen toplum için normal karşılanabilse de, Amerika ortalamasının üstünde olması nedeniyle dikkat çekicidir. Çalışanların % 33'ü şoförlük, % 16'sı oto tamiri, % 8,5'i ticaret yapmakta olup, kalan kısmı çok daha parçalı çalışma alanlarına dağılmış durumdadırlar. Otomotiv sektörünün % 50'yi bulduğu görülmektedir. Bu sektör Ahıska Türkleri için *ekmek kapısı* durumundadır. Tarım kesiminden gelmiş bir nüfus için şoförlük en uygun çalışma sektörü olmaktadır. Bu kapsamda özellikle tır şoförlüğü yapmak suretiyle nakliye sektöründe yer almak Ahıska Türkleri arasında popüleritesi en yüksek çalışma biçimidir. Bundan sonra otomobil tamirciliği gelmektedir. Bu tür beden gücü gerektiren, görece hijyenik olmayan işler genellikle göçmenlerin ve kaçak işçilerin yaptığı işlerdir. Amerika bu tür işleri bilinçli olarak göçmenlere bırakmaktadır. Zira kendi vatandaşları arasından bu tür işleri yapmak isteyenlerin oranı, piyasanın talebini karşılamaktan uzaktır. Bu talebin karşılanabilmesi için, göçmen politikasının gayri resmi de olsa, sınıfsal bir anlayışla ele alınması gerekmiştir.

Ahıska Türkleri tarım toplumunun uzantısı oldukları için şehir ortamında mesleksiz bir konuma düşmüşlerdir. Bu nedenle bir geçiş dönemi için

meslek kursları önem kazanmaktadır. Topluluk üyelerinin % 25'inin meslek kurslarına devam ettiği tespit edilmiştir. Geri kalanların da bu tür kurslara devam etmek istedikleri fakat dil engeli nedeniyle çekimser kaldıkları gözlemlenmiştir. Ahıskalılar çalışma azmi yüksek, dinamik bir göçmen toplumdur. Her evden gelir getiren bir işte çalışanların yüksek oranı bunu göstermektedir. Yapılan araştırmada, en az bir üyesi ücretli bir işte çalışan Ahıskalı aile oranı % 42, iki üyesi çalışanlar % 40, üç üyesi çalışanlar % 10 ve beş üyesi çalışanlar % 8 olarak belirmiştir. Görüldüğü gibi Ahıskalı ailelerin yüzde 58'inde birden fazla kişi kazanç sağlamaktadır. Bu oranlar tarım toplumundaki ailece çalışma alışkanlığının şehre taşınması olarak yorumlanabilir. Yüksek oranlı çalışma rakamları, orta vadede Ahıska Türklerinin Amerika'da ekonomik durumlarını iyi bir konuma getirecekleri anlamına gelebilir. Benzer şekilde Denver'daki Ahıskalıların % 34'ünün küçük de olsa ticari bir yatırımının olduğu anlaşılmıştır. Ahıskalılar burada oto tamirhanesi, pizza, lokanta işleri ve Türk bakkalına ekmek pişirip satmak gibi ticari faaliyetlere de girmeye başlamışlardır. Bu durum Denver'daki Ahıskalıların bugün daha çok kaba güç gerektiren ağır işlerde çalışsalar da, gelecekte bunu yoğun olarak ticarete dönüştüreceklerini göstermektedir.

Yukarıda da detaylı bir şekilde verildiği üzere, ekonomik durumun hızla iyileşmesine bağlı olarak Denver'daki Ahıska Türklerinin % 58'i oturduğu evin sahibi konumundadır. Beş, altı yıl gibi kısa sürede ev sahibi olmak gayet hızlı bir ekonomik yükselişe işaret etmektedir. Yüzde 42'lik kısım kirada oturmakta, fakat hızla ev alma hazırlıkları yapmaktadırlar. Hatta bir kısmı maddi hazırlığını yapmış olup, satın almak için uygun bir ev aramaktadır. Ahıskalılar geniş aile tarzını devam ettirdikleri için genellikle geniş ve dubleks evleri tercih etmektedirler. Buna bir de başka bir Ahıskalının evinin civarını tercih etme ilave olunca, ev bulma imkânı daha da zorlaşmaktadır. Dolayısıyla önümüzdeki birkaç yıl içerisinde Amerika'daki Ahıska Türklerinin tamamının ev sahibi olacağını ve artık işyeri açma konusuna yoğunlaşacaklarını öngörmek mümkündür. Benzer şekilde Ahıskalıların hepsinin otomobil sahibi olduğu ve her aileye ortalama olarak birden fazla otomobil düşüğü tespit edilmiştir.

Ekonomik durumun iyiye gidiyor olması, iş tatmininin de iyi olmasına mı bağlıdır veya iş tatmini ne düzeydedir? Yapılan araştırmada katılımcılara

kabiliyetlerine uygun bir işte çalışıp, çalışmadıkları sorulmuş ve % 45'inin kesinlikle kabiliyetlerine uygun bir işte çalıştığına inandığı, toplamda % 81'inin işinden memnun olduğu sonucu bulunmuştur. Yüzde 19'luk bir grup ise kabiliyetlerine uygun bir işte çalıştığına inanmadığını ifade etmiştir. Bu oran yüksek olup, daha da yüksek çıkmaya müsaittir. Bununla beraber Ahıskalıların iki özel durumu bu oranları aşağı çekmektedir. İlki tevekkülcü tarım toplumundan gelmeleri ikincisi ise, eski Sovyet ülkeleri gibi komünist, despot bir rejimin içinden çıkıp gelmiş olmalarıdır. İlk olarak, Ahıskalılar tarım toplumundan geldikleri için diğer işler onlara çok daha kolay gelebilmektedir. Tarımsal işlerin zorluğu diğer hiçbir işte bulunmamaktadır. Ayrıca, bütün diğer tarım toplumlarında olduğu gibi güçlü bir tevekkül kültürüne sahiptirler. Bu nedenle görece bir memnuniyet izhar etmektedirler. İkinci olarak, kapalı, despot rejimlerden geldikleri için; açık bir toplumda ve demokratik bir ortamda yaptıkları en zor işler bile memnuniyet üretebilmektedir. Onlar için Amerika'nın kendine has zor şartları bile adeta "cennet" rahatlığı vermektedir. Bununla beraber iş memnuniyetinin yüksek olmasına karşın, ücret memnuniyeti düşük kalmaktadır. Zira görüşülenlerin % 33,5'i "emeğinin karşılığını aldığına inanmadığı"nı ifade etmiştir. Buna % 8'lik fikir beyan etmeyenler de ilave edilince oran % 40'ları aşmaktadır. Bu durumun iki sebebi vardır. İlki Ahıskalıların gerçekten de ağır işlerde çalışmalarıdır. "Ücret ne olursa olsun bu emeğin karşılığı olamaz" düşüncesi vardır. İkinci sebep, Ahıskalıların göçmen oluşu ve normal bir ABD vatandaşının konumuna gelebilmek için çok fazla mesafe kat etmesi gerektiğidir. Bu uçurumu gören bütün göçmenler gibi Ahıskalılar da ücretleri düşük bulmaktadırlar.

Bu kapsamda son olarak Ahıskalılara, ekonomik durumları iyileştiğinde Türkiye, Rusya, Özbekistan, Amerika ve Gürcistan gibi ülkelerden hangisinden ev, emlak almak ve bu ülkeye yatırım yapmak istedikleri sorulmuştur. Ankete katılanların % 37'si sadece Türkiye, % 9'u da sadece Amerika şeklinde cevap verirken; kalan kısım sıralama yapmayı tercih etmiştir. Buna göre "Türkiye, Amerika" şeklinde sıralama yapanlar % 18, "Türkiye, Amerika, Rusya" şeklinde sıralama yapanlar 27 ve son olarak "Amerika, Türkiye, Rusya" şeklinde sıralama yapanlar % 9 olarak belirmiştir. Türkiye'den emlak almak ve buraya yatırım yapmak isteyenlerin ekseriyeti oluşturması son derece kayda değerdir. Bununla beraber, Ahıska'nın da içerisinde bulunduğu Gürcistan'dan kimsenin emlak almayı ve buraya

yatırım yapmayı planlamadığının ortaya çıkması da en az o kadar kayda değer bulunmuştur. Bu tercih Ahıskalıların köy ve şehir anlamında yerel vatan olan Ahıska'yı değil, ülke-vatan olan Türkiye'yi gerçek vatanları olarak gördüklerinin; geçmişin kötü izlerini tamamıyla silip, geleceğe bakmak istediklerinin bir işareti olarak algılanabilir.

Özgürlükler ve Sisteme Entegrasyon

Bir topluma entegrasyon, sosyalleşme ile mümkün olmaktadır. Sosyalleşme ise, ideal anlamda, belli yaş aralığında mümkündür. Yabancı ülke doğumlu Ahıskalıların çoğu için sosyalleşmenin hiçbir zaman ideal boyutlarda gerçekleşmeyeceği kabul edilerek bu mesele ele alınmalıdır. Bu sebeple bu mesele, göçmenlerin sosyalleşmesi meselesi olarak düşünülmelidir. Göçmenlerin sosyalleşmenin şartı ise, kulüp ve derneklere girip çıkabilmek, gerekirse üye olabilmekle mümkündür. Bu son durum ise, toplumun sosyalleşmeye çalışan kişi ve kişilerin dini inanç ve kültürüne bakışıyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle Denver'daki Ahıska Türklerine, dini inanç ve kültürlerini yaşamakta bir sıkıntı çekip çekmedikleri sorulmuştur. Ankete katılanların % 42'si böyle bir sıkıntı "yaşamadığını", % 58'i ise "kesinlikle yaşamadığını" beyan etmiştir. Bu son derece yüksek bir memnuniyettir. Her ne kadar Amerika, Rusya'ya göre çok özgürlükçü bir ortama sahip olsa da, bu denli yüksek memnuniyet çok normal karşılanmamalıdır. Ev sahibi ülkenin her anlamda eşitlikçi davrandığını düşünmek, araştırmalara göre asimilasyonun ilk aşamasıdır. Amerika'da yapılmış araştırmalar ayrımcılığın olmadığı durumlarda asimilasyonun hız kazandığını ortaya koymuştur (Hing 1997: 167). Eğer bizzat göçmen toplum bu yönde düşünce ifade ediyorsa, bu durum, diğer şartlar oluştuğunda o toplumun asimilasyona hazır olduğu anlamına gelebilecektir.

Yine bu kapsamda katılımcılara, "Kimliğinizden dolayı ayrımcılığa maruz kalma kaygısı taşıyor musunuz?" diye sorulmuş, % 83 "taşıyorum" ve geriye kalan % 17 "kesinlikle taşıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Bu soru, pratik hayata yönelik olarak "Kimliğinizden dolayı ayrımcılığa maruz kaldığınız oldu mu?" şeklinde de sorulmuş ve % 8 "birkaç kez oldu" derken; % 59 "hiç olmadı" ve % 33'lük bir grup da "kesinlikle olmadı" cevabı vermiştir. Dolayısıyla kahir ekseriyetin, ayrımcılık yapılmadığına dair beyanı ve memnuniyeti söz konusudur. Bir başka soruda, Amerika'da-

ki özgürlükçü ortamın, çocuklarının kimliğiyle ilgili olarak onları kaygılandırıp, kaygılandırmadığı sorulmuş ve % 25'lik dilimin "kaygılandırmıyor" şeklindeki cevabına karşılık; % 58'in "kaygılandırıyor" ve % 17'nin "kesinlikle kaygılandırıyor" şeklinde cevap verdiği tespit edilmiştir. Burada bir çelişki var gibi gözükse de, aslında bu anket yönteminin içinde barındırdığı dezavantajlardan kaynaklanmaktadır. Zira Ahıska Türk toplumu geleneksel tarım toplumu olduğu ve son derece vefalılık, kadirşinaslık gibi değerlere sahip kişilerden oluşan bir toplum olduğu için, olumsuz durumlar açıkça sorulmadıkça olumlu beyanda bulunmakta ve kendilerince kadirşinaslık örneği sergilemektedirler. Bir tür "nankörlük" olarak değerlendirilebilecek bir tutum veya davranış içerisinde olmak istememektedirler. Bu son derece anlaşılabilir bir durumdur. Bununla beraber, kimlik ve kültürüyle ilgili kaygılı olduğu durumların mevcut olduğu da görülmüştür. Bu kapsamdaki son soru pratik hayata yönelik olarak sorulmuş ve ankette katılanlardan durum tespiti yapılmasına yardımcı olacakları bir cevap da istenmiştir. Bu kapsamda Amerika'ya yerleştikten sonra çocuklarının gündelik yaşamında Amerikan tarzına meylettiklerine dair bir gözlemleri olup olmadığı sorulmuştur ve % 34'lük bir kısım böyle bir gözlemlerinin "olduğunu", % 16'lık kısım "kesinlikle olduğunu" ve % 50'lik kısım da böyle bir gözlemlerinin "olmadığını" ifade etmişlerdir. Görüldüğü üzere "kaygılar" yersiz değildir. Ahıska Türklerinin yarısı beş, altı yıl içerisinde çocuklarında Amerikan yaşama tarzına alışma ve onu benimseme noktasında ciddi değişiklikler gözlemlenmiştir. Amerikan toplumuna, kimlik anlamında, kendisi kalarak entegre olmayı yürekten arzulayan Ahıskalı Türk topluluğu için bu gözlemlerin kaygı verdiği tespit edilmiştir.

Ahıskalılara "Amerika'da yaşayabilmek için onun dilini bilmenin gerekli olduğuna inanıyor musunuz?" diye sorulmuş ve % 75 oranında "inanıyorum", % 16 "kesinlikle inanıyorum" cevabı verirken; % 9'luk küçük bir kesim de "inanmıyorum" cevabı vermeyi uygun bulmuştur. Amerika'daki göçmenlerin hepsinde İngilizceyi konuşmanın gerekli olduğuna dair inanç yüzde yüze yakındır. Sadece henüz çok yeni ve kalabalık oldukları için Hispaniklerde bu oran %93'tür (Hing 1997:153). Ahıskalılarda bu oranın % 91 olarak belirmesinin sebebi, anket yapılan katılımcıların ilk kuşak oluşu, yaş ortalamasının yüksek olup, dil öğrenme kabiliyetlerinin eğitim seviyelerine de bağlı olarak, düşük olmasıdır. İlgili başka bir soruda, Amerikan toplumuna entegrasyonu ne olarak gördükleri sorulmuş ve tamamın-

dan “dilini konuşup, kanunlarına uymak ve Amerikan ekonomisine dâhil olmak” cevabı alınmıştır. Seçenekler içerisinde “Kendini bir Amerikalı gibi hissetmek” de bulunmasına rağmen, kimse bu seçeneği işaretlemeyi gerekli görmemiştir. Görüldüğü gibi dili konuşmanın, “enteegrasyon” kapsamında da olsa, gerekli olduğu kabul edilmektedir. Bu durum Ahıskalıların, içerisinde yaşadıkları topluma entegrasyona eğilimli oldukları şeklinde algılanabilecekse de, aslında bu eğilimin bir “vefa” örneği olarak görülmesi daha uygun olabilecektir. Son derece masum bir duruşa işaret etmekle birlikte, vefalı olmanın beraberinde entegrasyon, akültürasyon ve nihayet asimilasyona giden yolda sosyal-psikolojik bir zemin oluşturacağı da açıktır.

Dini ve Milli Kimliği Devam Ettirme Azmi

Ankete katılan Ahıskalıların Türk kimliğini korumanın ne kadar önemli olduğu sorulmuş ve % 19’undan “önemli”, geriye kalan % 81’inden de “çok önemli” cevabı alınmıştır. İkili mülakatlarda ve sohbetlerde de buna paralel beyanlar ve tutumlar defalarca tekrarlanmıştır. Ahıskalılar ağız birliği yapmışçasına “başımıza ne geldiyse Türk olduğumuz için geldi” cümlesini tekrar etmekte ve milli kimliklerinin kendileri için en önemli değerleri olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu kapsamda kendilerine ayrıca, Türk kimliğini korumanın ne şekilde mümkün olacağı sorulmuş ve tamamı “Dil, din, kültür ve duyguda Türk olmakla” gibi iddialı ve kapsayıcı bir cevap vermişlerdir. Bu cevapla Ahıska Türkleri hiçbir değerlerini ihmal etme niyetinde olmadıklarını vurgulamışlardır. Ahıskalılar kimliklerinin her bileşenini önemsemekte, bu kapsamda Ramazan ayını ve kutsal gün ve geceleri ayrıcalıklı bir şekilde değerlendirmeye çalışmaktadırlar. Bu zaman dilimlerinde yemek vermek ve Yasin okutmak onlar için önemli bir dini ritüeldir. Cenazelerde hep birlikte olmak, cenaze töreninin gereğini yerine getirmek ve ardından zaman zaman yemekli Yasin okutma programları düzenlemek son derece önemsenmektedir. Bu tür faaliyetlerinin çoğu için Denver’daki Türk Derneği’nde ücretsiz mekân imkânı bulabilmektedirler. Burada hemen her ay birkaç program yaptıkları müşahede edilmiştir. Denver’daki Türkiye Türkleri de Ahıskalı soydaşlarına bu kapsamda yardımcı olmaya çalışmakta ve güç birliği yapmaktadırlar. Yaz aylarında 15-20 kadar Ahıskalı çocuğun Türk Derneğinde ücretsiz Türkçe, folklor ve Kur’an dersi almak için hafta sonları burada toplanması bu

tür yardımlaşma ve birlik, beraberlik görüntülerinden bazılarıdır. Bununla beraber, bu mekânlarda bile Ahıskalı çocukların kendi aralarında İngilizce konuştuklarına şahit olunmuş ve bazılarının Türkçeyi anlamakla birlikte, yeterli düzeyde konuşamadıkları tespit edilmiştir. Ahıskalılar çocuklarının Türkçe konuşuyor olmalarıyla gurur duyarken; çocukların kendi aralarında İngilizce konuşmaları üzerinde durulması gereken bir konudur.

Bilindiği üzere Amerika bir göçmen toplumdur. Çoğu Avrupa kökenli olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinden göçmen almıştır. Bu göçmenler bugün daha çok Anglo-Protestan eksenli bir eğitim almakta ve bu kapsamda bir kültürel dönüşüm yaşamaktadırlar. Bu dönüşümün adına sosyal bilimciler çeşitli isimler vermişlerdir. Israel Zangwill'in 1908 yılında sahnelenen *The Melting Pot* isimli tiyatro oyunundan sonra ve T. Roosevelt'in destek vermesiyle birlikte "ergime potası" yakıştırması yaygınlık kazanmıştır. Aynı Roosevelt, yanında önemli bir kamuoyu desteğiyle birlikte, muhtemelen 1915 yılında Horace Kallen'in "salata tabağı" kavramını etkili bir şekilde ortaya atmasına istinaden, ergime potası kavramını eleştirerek, "domates çorbası" isimli daha muhafazakâr bir kavrama destek vermiştir (Huntigton 2004: 128-130). Bugün adına çokkültürlülük de denen 'salata' benzetmesinin Amerika için gündeme getirilebilecek bir yaklaşım olduğu söylenebilirse de, bu hiçbir zaman Amerika'ya giden göçmenlerin kuşaklar içerisinde kimlik ve kültürlerini aynen korudukları anlamına gelmemektedir. Liberal kapitalist bir ortamda zamanla kültürel etkileşim kaçınılmaz olduğu gibi, asimilasyon da hala geçerli bir süreçtir. İlk kuşaklar için olmasa da, üçüncü kuşaktan itibaren kimlikte farklılaşma kendini hissettirmektedir. Amerika'da her grup kendi dinamiklerine paralel bir biçimde dönüşüm seyri izlemekte ve kimliğini yeniden tanımlamaktadır. Göçmenlerle birlikte bütün bir Amerikan kimliği de dönüşmektedir. Bu anlamda bir ergime potası son derece somut bir gerçekliktir. Bunu birçok çalışma güçlü bir şekilde dile getirmektedir (Örnek çalışma için bak. Jacoby 2004). Bütün bunların yanı sıra sosyal hayatın, ticaretin ve eğitimin çok küçük bazı istisnalar hariç, İngilizce yürüdüğü de açıktır. Her ne kadar Amerika'nın British kökenleri sosyolojik olmaktan çok, sömürge yıllarına dayanan politik bir durum ise de, İngilizce'nin hâkimiyeti güncel bir gerçekliktir. Bu sosyal, linguistik gerçeklik içinde Robert Park'ın 1928'de işaret ettiği "Temas, rekabet, uyum, asimilasyon..." (Gold ve Rumbaut 2007: 1) süreci hala güçlü bir geçerliliği olan sosyal durumdur.

Amerika'da bu geçerli sosyal duruma bağlı olarak, bugüne kadar 7 milyon Alman, 5 milyon İrlandalı, 4 milyon İtalyan, 3 milyon İskoç, 2 milyon İskandinavyalı, 2 milyon Polonyalı ve daha birçok büyük göçmen grup bu ülkede ortaklaşa oluşturulan fakat liberal kapitalist yönü hiçbir zaman ihmal edilmeyen bir kültür içerisinde erimişlerdir. Son 50-100 yılda hemen hepsi birer milyonluk nüfuslarıyla Çinliler, Japonlar, Koreliler, Vietnamlılar, Filipinliler ve daha başkaları bu potaya girmiş ve büyük oranda erimişlerdir. Bu süreç onlar için henüz sonuçlanmamış olup, devam etmektedir. Son olarak araştırmalar, Meksika, Küba, Porto Riko gibi ülkelerden göç eden milyonlarca Hispaniğin bu ergime potasına girdiği ve küçük yaşta-kilerden itibaren etkili olmak üzere, asimilasyon sürecinin onlar için de çoktan başladığını göstermektedir (Levine 2004: 3-12).

Bahsedilen akültürasyon süreci bütün göçmenler için kabaca aynı şekilde işlemektedir. Yabancı ülke doğumlu göçmenler kendi dillerini konuşmaya devam etmekte ama yanında İngilizceyi de öğrenmeye çalışmakta; ardından birinci kuşakı temsil eden çocuklar iki dilli olmakta, onların çocukları olan ikinci kuşak ise sadece İngilizce konuşmaktadırlar (Hamberger 2009:8 ve Thernstorm 2004: 58). Üçüncü kuşaktan itibaren % 50'nin üzerinde bir oranla gençler farklı dinlerden ve etnik gruplardan evlenmekte, bunu da bu evliliklerden olma çocukların birer Protestan Hıristiyan olarak kendilerini Amerikalı hissetmeleri takip etmektedir. Dolayısıyla söz konusu kültürel ve kimliksel dönüşüm sürecinin sırasıyla *linguistik*, *biyolojik* ve nihayet *psikolojik* olarak sıralandığını söylemek mümkündür. Bu süreç üç kuşak yani kabaca 90 yılda tamamlanmaktadır. Amerika'da Amişler gibi köylerde yaşayan aşırı cemaatçi gruplar dışında, bu genel akımdan nispeten kurtulabilen tek topluluk Yahudiler olmuştur. Onlar da bunu ancak sosyal çevrenin etiketlemesi sonucu motive olan bir tepkisel dini, etnik, kültürel dayanışma ile ve muazzam bir maddi destek sayesinde örgülenen İsrail-Yahudilik misyonu ile başarabilmişlerdir. Kendi mahallelerinde (Jewish enclaves) toplanmışlar, kendi ilköğretim okullarını kurmuşlar, kendi aralarında evlenmişler ve kendi iş ortamlarını kurarak Amerika'da erimekten bir nebze olsun kurtulabilmişlerdir. Yahudilerde bile farklı din ve kökenden insanlarla evlilik çok yerde % 50'yi bulmuştur (Dinnerstein ve Reimmers 1999: 186-187). Bu konuda Amerika'ya Rusya'dan göç eden Molokonlar çok dramatik bir örnek teşkil etmektedir. Yaklaşık yüz yıl önce Amerika'ya göç eden bu insanlar, 1960'larda Amerika'nın öz-

gürlükçü şehir ortamının çocuklarını kimliğinden uzaklaştırdığını gözlemişler ve topluca kimliklerini daha iyi koruyabileceklerine inandıkları Yeni Zelenda'ya göç etmişlerdir (Türkdoğan 2006: 269). Amerika'daki Ahıska Türkleri için bu örnekler son derece önemli fikirler vermektedir.

Amerika'da Ahıskalı Türk Diasporası Mümkün mü?

Ahıska Türkleri, bugün dünya üzerinde tamamı yurdundan uzakta yaşayan birkaç 'sürgün' topluluktan biridir. Dolayısıyla şu an tamamı 'diaspora' pozisyonundadır. Ne var ki bugüne kadar Ahıska Türklerinin, Ahıska konusuyla ilgili uluslar arası alanda düşük tonlu da olsa bir sesi duyulmamıştır. Oysa Amerika'daki Yahudiler, Ermeniler ve Fransa'daki Ermeniler bu anlamda yurdundan uzakta yaşayan birçok etnik gruba örnek teşkil edecek ölçüde diaspora faaliyeti yürütmektedirler. Ahıska Türklerinin de benzer uluslar arası faaliyetlere ihtiyaç duydukları söylenebilir. Bu nedenle bu çalışma kapsamında Denver'da yaşayan Ahıskalılara ilk olarak "Ahıskalılar Diasporası ne demektir, biliyor musunuz?" diye sorulmuştur. Yüzde 70'lik büyük kesim bilmediğini ifade ederken; ancak % 30'luk kısım bildiğini belirtmiştir. Bu oranın son derece düşük olduğu açıktır. Dolayısıyla bilinç düzeyinin bile yetersiz olduğu bir topluluktan fiili bir politik faaliyet beklemek söz konusu olmayacaktır. Gözlemlerimiz Ahıskalıların her hangi bir dernekleşme faaliyeti içerisinde bulunmadıkları ve diaspora kapsamında görülebilecek bir faaliyet yürütmedikleri şeklindedir. Bu konuda kendilerine öncülük yapacak resmi veya sivil desteğe ihtiyaçları vardır. Şu an belki erken olsa da, hızla düzelmekte olan ekonomik durumları, birkaç yıl sonra bilinçlendirme eşliğinde, Amerika'da kayda değer bir diaspora faaliyeti üretecek potansiyele ulaşabilecektir. Bugün itibariyle Ahıska Türklerinin 26 eyaletten sadece üçünde kendilerine ait dernekleri mevcuttur. Derneklerin bulunduğu eyaletler Ohio, Arizona ve Pensilvania'dır. Bununla beraber, en fazla nüfusun bulunduğu Ohio eyaleti Dayton şehrinde iki dernek bulunmaktadır. Bu dernekler, birincil yaklaşımlar tarafından, Ahıska Türk toplumunun bölünmesi sonucu kurulmuş olduğu için, menfi bir durum olarak değerlendirilmektedir. Oysa pekâlâ rekabeti artırıcı etkisiyle olumlu da sonuçlanabilir.

Ahıskalılara bir diaspora faaliyeti olarak, dünyanın diğer bölgelerindeki Ahıskalılarla da güç birliği yaparak, Ahıska'ya dönme veya Gürcistan'dan

orada kalan mallarının tazminatını alma uğrunda çalışma yapılmasını gerekli görüp görmedikleri sorulmuştur. Ankete katılanların % 10'u gerekli göreceğini, % 60'ı kesinlikle gerekli göreceğini beyan ederken; % 10'luk bir grup fikir beyan etmemiş ve % 20'lik bir kesim de gerekli görmeyeceğini söylemiştir. Yüzde 70'lik olumlu cevaba rağmen, % 30'luk olumsuz ve nötr yaklaşım, Ahıska Türklerinin Gürcistan'daki Ahıskayı nostaljik olarak önemsedikleri ama o hesapları artık "karıştırmanın" kendileri açısından fazla faydalı olmadığı kanaatinde olduklarına işaretler. Nitekim derinlemesine mülakatlarda bunu açıkça ifade ettikleri müşahade edilmiştir. Nihayet ankette kendilerine Ahıska Türklerinin şu an en önemli sorunlarının ne olduğu da sorulmuştur. Yüzde 75'lik büyük kesim "Bulunduğu ülkede vatandaşlık alıp, ekonomik olarak güçlü olmak" seçeneğini işaretlerken; sadece % 17'lik bir grup "Türkiye'de toplanmak" seçeneğini ve % 8'lik bir kesim de "Ahıska'ya geri dönmek" seçeneğini işaretlemiştir.

Ahıskalılar Gürcistan'da kalan topraklarının bedelini almak isteseler de artık bir daha Ahıska'ya geri dönmeyi düşünmedikleri anlaşılmaktadır. Mülakatlar ve toplu sohbetlerde de aynı yaklaşım, bazen çok daha sert bir şekilde ifade edilmek üzere dile getirilmiştir. Bir masa başı sohbet toplantısı anında konuşulurken; Türkiye'den bir kişinin "Gürcistan Ahıska Türklerine geri dönüş imkânı tanıyormuş" demesi, Ahıskalıların yüzünün değişmesine sebep olmuştur. Ahıskalılardan üslubu yumuşak, latifeli bir yaşlı üye "Tanıyor ama nasıl tanıyor?, Gürcü olarak" derken; bir başkası çok daha sert bir şekilde, "Bize hiçbir şey lazım değil" diyerek konuşmanın uzamasına müsaade etmemiştir. Bu konular açıldığında adeta "Siz bizim iyiliğimizi istemiyor musunuz?" mesajı verecek şekilde anlam dolu 'hassas' tavırlar takınmışlardır. Bu tecrübelerden de anlaşıldığı üzere, Ahıskalılar artık insan olma onurunu hissetmek, bir insan olarak 'yaşama hakkı'na sahip olmak istemektedirler. Bu temel ve görmezlikten gelinmeyecek hakların yanında, 70 yıl önce kendisinden zorunlu olarak uzaklaştırılmış bulunulan bir vatan kaygısının önem derecesinin çok belirsiz kaldığı anlaşılmaktadır. Ahıska Türkleri bugüne kadar maruz kaldıkları orantısız güç karşısında yorulmuşlar ve artık özgürlük temelinde yepyeni bir gelecek inşa etmek istemektedirler.

Sonuç ve Gelecek Projeksiyonu

Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan 12 bin 500 Ahıskalı'dan, Colorado-Denver merkezli 75 hanesinin incelendiği bu çalışmada, Ahıska Türklerinin 1944 sürgününden bugüne uzayan süreçleri sırasıyla sürgün ve mültecilik kapsamında düşünülmüştür. Genel çerçevesiyle göç gibi görünen bu süreçlerin detaylı incelenince sürgüne ve ardından ilticaya tekabül eden bir mahiyetinin bulunduğu anlaşılmıştır.

Amerika'daki 12 bin mülteci Ahıska Türkü hızla ekonomik, sosyal durumunu geliştiren Ahıska Türk topluluğu olarak potansiyel diaspora konumundadır. Bununla beraber, çalışma sonucunda şu an için böyle bir fiili duruma çok uzak olduğu tespit edilmiştir. Sadece geleneksel bağların devam ettirilmesi, akrabalık ilişkilerinin korunması ve cemaat yapısının canlı tutulması kapsamında Türkiye, Orta Asya ve Rusya'daki Ahıska Türkleri ile iletişim devam ettirilmekte, özellikle Orta Asya ve Rusya'daki Ahıskalı akrabalara çeşitli ayni ve nakdi yardımların yapılmakta olduğu tespit edilmiştir.

Denver merkezli bu çalışmada, Amerika'daki Ahıskalıların birbirlerinden fiziki mesafece uzak olsalar da, sosyal mesafe bakımından yakın olmaya gayret ettikleri ve bunu büyük oranda başardıkları tespit edilmiştir. Sosyal mesafenin fiziki mesafeyle karşılaştırılamayacak kadar yakın olması, Ahıska Türklerinin Amerika'da kimlik ve kültürlerini koruyabilmeleri adına olumlu bir durum olarak değerlendirilmiştir. Bununla beraber, Amerika'daki Ahıskalıların çoğu yabancı ülkede doğmuş (foreign borns)^{2*3*} olanlardan oluşmaktadır. Son beş, altı yılda Amerika'da doğup, ABD vatanı olanlar için sosyal mesafenin aynı şekilde yakın kalmaya devam edeceği şüphelidir.

Araştırmanın sunduğu veriler ışığında birinci kuşak Amerikalı Ahıska Türklerinin hızla cemaat hayatından cemiyet hayatına geçiş yapacakları ve aralarındaki dayanışmayı büyük oranda kaybedecekleri, bireyler ve aileler arasına sosyal mesafe gireceği kestirilebilir. Bu kapsamda Amerika'daki Ahıska Türkleri ne Amişler gibi köylerde münzevi bir hayat yaşayabilecekler ne de Yahudiler gibi dışlanmışlığın motive ettiği bir cemaat motivasyonuna sahip olabileceklerdir. Bir mülteci grup olarak, Amerika'ya

yerleştirilme biçimleri, bu iki pozisyonun da gerçekleşme ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Birinci kuşaktan itibaren, Ahıskalılar için kimliği ve kültürü koruyup devam ettirebilmenin ve Amerika'da asimile olmamanın iki şarta bağlanabileceği sonucuna varılmıştır. Bugünden görüldüğü kadarıyla bunlardan ilki Amerika'da bir diaspora topluluğu oluşturup, kimliği siyasi mücadele misyonu ile sıkılaştırmaktır. İkincisi ise, Türkiye ile sıkı ilişkiler kurup, mümkünse Türkiye'den mülk edinmek suretiyle Amerika'yı tek alternatif olmaktan çıkarmak ve iki alternatifli bir hayat sürmektir.

Amerika'daki 12 bin Ahıska Türkü iyi bir örgütlenme ve koordinasyon yapıları durumunda, Dünyanın diğer bölgelerindeki akraba ve hemşerilerine mali ve enformasyon desteğinde bulunabilecek, onların da örgütlenmesine öncülük edebileceklerdir. Şu anda bile Amerika'dan Rusya Federasyonu'na ve Orta Asya'ya doğru bu yardım faaliyetinin imkânlar ölçüsünde başladığı müşahede edilmiştir. Bu örgütlenmenin bir diaspora hareketine dönüşmesi, Amerika merkezli bir grubun koordinasyonunda çok daha etkili olabilecektir. Söz konusu hedef için şu an Amerika'da yaşayan Ahıska Türklerinin yirmi yaşın altında bulunan çocuk ve gençlerinin çok iyi bir eğitim ve misyonla yetiştirilmesi gerekmektedir. Sadece sivil toplum kuruluşlarının değil, Türk devletinin de bu konuda inisiyatif alması, eğitim ve burs programları yapıp, uygulaması son derece faydalı olacaktır.

Bütün bu diaspora faaliyeti yapılırken, Amerika'da ekonomik durumu ikinci kuşaktan itibaren çok daha iyi hale gelecek olan Ahıska Türkleri, kolaylaştırıcı bir kısım yasal düzenlemelerin de yardımıyla zaten hızla Türkiye'den emlak ve mesken alıp, Türkiye'ye yerleşmeye başlayacaklar veya bir ayağı Türkiye'de, diğeri Amerika'da olan kendine has bir yaşama tarzı üreteceklerdir.

Amerika'ya göç eden Ahıska Türkleri bir kuşak içinde değişik birçok kategori içinden geçmek zorunda kalmışlardır. Öncelikle yerel, ulusal ve uluslar arası göç söz konusudur. Gürcistan'daki anavatan Ahıska'dan Özbekistan'a göç, başka bir Türk ve Müslüman bölgeye gerçekleştiği için yerel, buradan Krasnodar'a gerçekleşen göç ulusal ve Amerika'ya gerçekleşen göç ise uluslar arası toplumsal hareketliliği temsil eder. İkinci

olarak, Ahıska Türkleri bir kuşak içinde üç rejimi birden yaşamak durumunda kalmışlardır: Sovyet Komünist rejim, Rusya geçiş rejimi ve ABD Demokratik-liberal açık toplum rejimi. Üçüncüsü, Ahıska bölgesindeki tarım toplumundan sürgün sürecindeki tarım-ticaret dönemine ve buradan da Amerika'daki endüstri toplumu dönemine geçiş yapmak zorunda kalmışlardır. Dördüncü ve son olarak, kırsal kapalı, mekanik toplum tipinden, kentli açık, organik toplum tipine geçiş yapmak durumunda olmuşlardır. Bütün bu kategorilerdeki dönüşümler hızlı ve sancılı toplumsal değişimleri de beraberinde getirmiştir.

Son olarak, Orta Asya'ya ve Rusya'ya dağılmış çoğu zor durumdaki yüz binlerce Ahıska Türkü dururken; Amerika'daki on iki bin beşyüz kişilik Ahıska Türkünün alelacele kalkıp Türkiye'ye gelmesini beklemek ne doğru, ne de isabetli olacaktır. Bununla beraber, Türkiye'nin böyle bir politik gündemi söz konusu ise, bunu öncelikle hala Krasnodar ve çevresinde yaşayan ve çok zor şartlarda hayat mücadelesi veren Ahıska Türkleriyle ilgili olarak uygulamaya çalışması son derece faydalı olabilecektir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Hayati ve Seyfettin Buntürk (2007). "Güney Kafkasya'da Göç Mücadelesi ve Ahıska Türklerinin ABD'ye Göçü", *Türk Dünyası Araştırmaları* 167: 129-142.
- Bozkurt, Veysel (2006). *Değişen Dünyada Sosyoloji Temeller Kavramlar Kurumlar*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Dinnerstein, Leonard ve David M. Reimmers (1999). *Ethnic Americans A History of Immigration*. New York: Columbia University Press.
- Gold, Steven J. ve Ruben G. Rumbaut (Ed.) (2007). "Introduction" *Assian American Assimilation*, New York: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Hamberger, Astrid (2009). "Immigrant Integration: Acculturation and Social Integration", *Journal of Identity and Migration Studies*, Vol. 3, No. 2: 1-21.

- Hing, Bill Ong (1997). *To Be An American Cultural Pluralism and the Rhetoric of Assimilation*, New York: University Press.
- Huntington, Samuel P. (2004). Biz Kimiz Amerika'nın Ulusal Kimlik Arayışı, Çev. Aytül Özer, İstanbul: CSA Global Yayın Ajansı.
- Jacoby, Tamar (2004). *Reinventing The Melting Pot The New Immigrants and What it Means To Be American*, New York: Basic Books.
- Karpat, Kemal H. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kolukırcık, Suat (2011). "Sürgün, Toplumsal Hafıza ve Kültürel Göç: ABD'deki Ahıska Türkleri Üzerine Bir Araştırma", *Bilig* 59 (Güz): 167-190.
- Levine, Robert A (2004). *Assimilating Immigrants Why America Can and France Cannot?*, Santa Monica: Rand Corporation.
- Seferov, Rahman ve Ayhan Akış (2008). "Sovyet Döneminden Günümüze Ahıska Türklerinin Yaşadıkları Coğrafyaya Genel Bir Bakış", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 24 (Güz): 393-411.
- Thernstrom, Stephan (2004). "Rediscovering the Melting Pot-Still Going Strong", in *Reinventing The Melting Pot The New Immigrants and What it Means To Be American*, Edited by: Tamar Jacoby, New York: Basic Books.
- Turner., Bryan S (1994). *Religion and Social Theory*, London: Routledge.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkdoğan, Orhan (2006). *Etnik Sosyoloji*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Zeyrek, Yunus (2001). *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri*. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- _____ (2006). *Ahıska Araştırmaları*. Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık.